

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

**УНУТРАШЊА КОНТРОЛА
СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ**

-ДИПЛОМСКИ РАД-

Ментор:

Проф. Др Зоран Драгишић

Студент:

Стефан Спасојевић 419/12

Београд, 2020.

САДРЖАЈ

УВОД	2
1. КОНТРОЛА НАД РАДОМ СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ	3
2. УНУТРАШЊА КОНТРОЛА СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ	6
3. УНУТРАШЊА КОНТРОЛА СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	12
3.1. Безбедносно-информативна агенција	13
3.2. Војнобезбедносна агенција	16
3.3. Војнообавештајна агенција	18
ЗАКЉУЧАК	21
ЛИТЕРАТУРА	22

УВОД

Службе безбедности имају задатак да се старају о националној безбедности. С обзиром на њихову функцију, функционисање служби безбедности захтева одређени степен тајности. Са друге стране, транспарентност рада свих државних органа је одлика развијених демократских друштава. Због тога, неопходно је успоставити одговарајућу контролу и надзор над радом служби безбедности.

Савремени безбедносни изазови су знатно комплекснији од традиционалних претњи националној безбедности, те захтевају другачији приступ и нова овлашћења и компетенције безбедносних служби. Раст претњи безбедности попут сајбертероризма, организованог криминала, транснационалног тероризма и других довели су до повећања овлашћења служби безбедности без којих оне не би могле ефикасно да штите грађане и уставни поредак. Истовремено, међутим, променио се и концепт безбедности а самим тим и повећала потреба за контролом служби безбедности. Више се пажње посвећује заштити људских права и приватности грађана, па у развијеним демократијама постоји више институција контроле безбедносних служби.

Додатни проблем у успостављању ефикасне контроле над радом служби безбедности представља и тајност операција и безбедносно-обавештајних података које ове службе прикупљају и обрађују. Изазов са којим се суочавају савремене демократије је успостављање контроле служби безбедности која не угрожава њихову ефикасност и не омета обављање њихових законом дефинисаних функција.

1. КОНТРОЛА НАД РАДОМ СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ

Начела функционисања система националне безбедности, чији су саставни део службе безбедности, заснива се на начелима „уставности, законитости, ... и отворености за контролу“ (Стратегија националне безбедности Републике Србије, 2009). Национална стратегија прецизира да се над системом националне безбедности врши демократска и цивилна контрола.

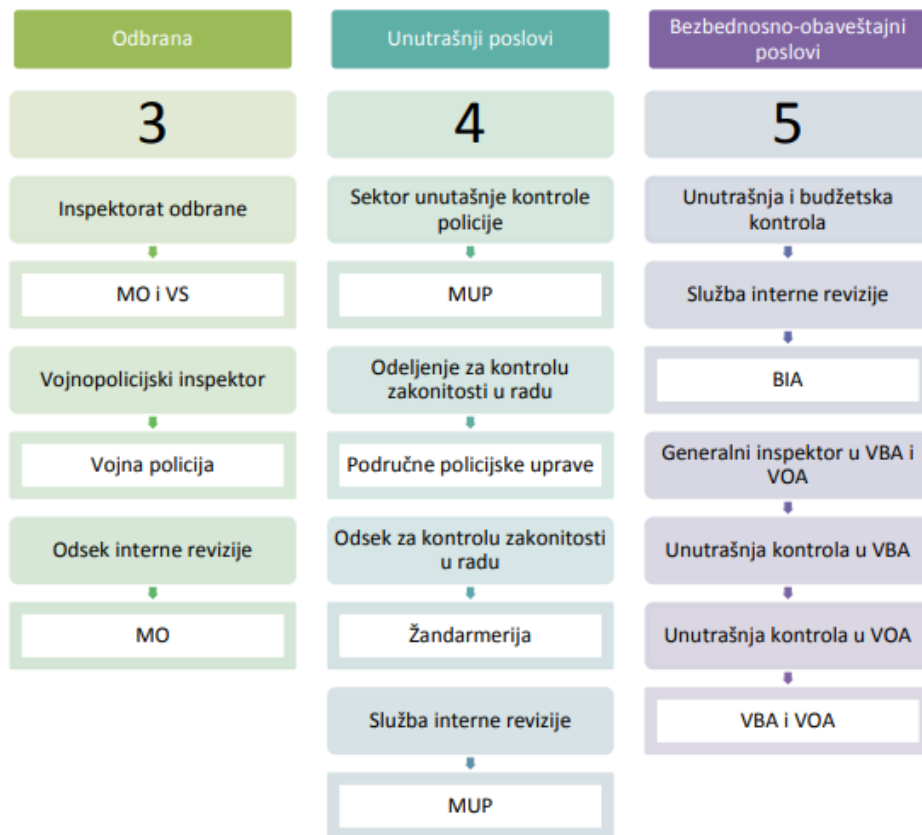
Безбедносно-обавештајни систем Републике Србије уређен је Законом о основама уређења служби безбедности Републике Србије (2012). Службе безбедности су део безбедносно-обавештајног система а демократску контролу рада служби спровode Народна скупштина, председник Републике, Влада, Савет за националну безбедност, јавност и други државни органи (Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, 2012). Службе безбедности су (Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, 2012):

- Безбедносно-информативна агенција
- Војнобезбедносна агенција
- Војнообавештајна агенција.

Безбедносно-информативна агенција функционише као посебна организација док су Војнобезбедносна агенција и Војнообавештајна агенција део управе Министарства одбране.

Надзор над функционисањем служби безбедности заснива се на следећим принципима:

- службе безбедности су подређене и одговорне Влади Републике Србије
- службе безбедности су политички, идеолошки и интересно неутралне
- службе безбедности имају обавезу информисања јавности о обављању послова
- субјекти задужени за надзор служби безбедности су дужни да о резултатима надзора информишу јавност
- припадници служби безбедности су одговорни својим надређенима, а имају и професионалну одговорност за обављање задатака.

Слика 1: Систем унутрашње контроле у сектору безбедности у Републици Србији

Извор: Милосављевић, Б. и Ђорђевић, С. (2012). Корупција у сектору безбедности: унутрашња контрола. Преузето 13.9.2019. са

http://www.bezbednost.org/upload/document/milosavljevic_djordjevic_2012_sistem_unutrasnje_ko.pdf

Народна скупштина спроводи надзор над службама безбедности посредно и непосредно. Надзор обавља одбор Народне скупштине уз обавезу чувања свих поверљивих информација до којих могу да дођу у спровођењу поступка. Проблеми у примени парламентарне контроле су бројни, од недовољне стручности чланова парламената до неадекватног руковања тајним подацима који могу угрозити функционисање служби безбедности (Радојевић, 2013). Такође, правна регулатива којом се дефинише надзор и контрола над службама безбедности често је недовољна или се неадекватно примењује што значајно утиче на ефикасност контроле (Радојевић, 2013).

Јавни надзор се спроводи кроз извештаје којима службе безбедности обавештавају јавност о свом раду.

Одбор за одбрану и унутрашње послове одговоран је за надзор Министарства унутрашњих послова. У Министарству унутрашњих послова Сектор унутрашње контроле спроводи контролу законитости рада и корупцију. Међутим, Законом о полицији предвиђено је да Сектору унутрашње контроле министар унутрашњих послова даје смернице и упутства за рад чиме се угрожава независност овог Сектора и његово функционисање (ISAC fund, 2016, стр.37). Одбор за контролу служби безбедности редовно преиспитује активности и разматра извештаје Безбедносно-информативне агенције (БИА), Војнообавештајне службе (ВОА) и Генералног инспектора Министарства одбране (Савић и Ђорђевић, 2016).

Независна тела која су задужена за контролу свих државних органа су Заштитник грађана и Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података. Заштитник грађана је одговоран за заштиту и унапређење људских права док је Повереник одговоран за усаглашеност рада државних органа са Законом о заштити података о личности (ISAC fund, 2016, стр.38). Обе институције могу да траже приступ поверљивим подацима.

Поред контроле коју спроводе Народна скупштина, извршна власт, судска власт и независне државне институције, данас је све значајнија и контрола коју остварују институције цивилног друштва. Коначно, систем унутрашње контроле као „систем прописа, правила, процедура и тела који постоје у оквиру једне институције“ је један од облика контроле безбедносних служби (Милосављевић и Ђорђевић, 2012).

2. УНУТРАШЊА КОНТРОЛА СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ

Јачање демократске цивилне контроле сектора безбедности, уз поштовање владавине права и људских права, предуслов је за поверење јавности и сарадњу између сектора безбедности и грађана, од које у великој мери зависи и ефикасност рада сектора безбедности. Према оцени Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), добро управљање јавним сектором, и сектором безбедности као његовим интегралним делом, заснива се на „интегритету, отворености, транспарентности, одговорности и владавини права.“ Добро управљање сектором безбедности подразумева да националне извршне структуре имају јасне механизме интерне контроле и праксу управљања, укључујући управљање људским ресурсима и финансијским средствима, јасна правила о набавкама и управљање информационим ресурсима (ОЕБС, 2016). Иако се фокус често ставља на управљање финансијским ресурсима и сузбијање корупције, систем унутрашње контроле представља кључни елемент који доприноси унапређењу професионализма у сектору безбедности.

Унутрашња контрола је „процес, покренут од стране управе, руководства и других лица у организацији, осмишљен на начин да пружа разумно уверавање у погледу постизања жељених циљева који се односе на следеће категорије: ефикасност и ефикасност пословања, поузданост финансијског извештавања и на усаглашеност са одговарајућим прописима“ (Миленковић, Копривица и Тодорић, 2011, стр.91). Систем унутрашње контроле чине (Миленковић, Копривица и Тодорић, 2011, стр.91):

- контролно окружење
- процењивање ризика
- контролне активности
- информације и комуникација
- надзор.

Контролно окружење чини организација и организациона култура, етичке вредности и интегритет руководиоца и других чланова организације, начин управљања организацијом и интерна документа. Процена ризика претње обухвата препознавање и анализу опасности које могу утицати на остварење циљева организација. Контролне активности се односе на процедуре и политике којима се извршавају налози и смернице

руководства. Прикупљање информација и ефективна комуникација су предуслови за ефикасну унутрашњу контролу. Надзор је континуирано праћење и процењивање пословања (Миленковић, Копривица и Тодорић, 2011, стр.92).

Слика 2: Компоненте унутрашње контроле

Извор: Миленковић, Д., Корпивица, С, Тодорић, В. (2011). Контрола служби безбедности. Београд: ОЕБС и ЦНП, стр.93.

Основни циљ унутрашње контроле је контрола усаглашености рада служби безбедности са релевантним законима и прописима. Унутрашњу контролу спроводе најчешће одвојене организационе јединице. Правним оквиром се дефинише ко врши контролу, ко се подвргава контроли, предмет контроле, начин вршења контроле, овлашћења контролора, циљ контроле и њене последице (Стајић, 2012, стр.20).

Од нарочитог значаја за углед безбедносних служби и функционисање унутрашње контроле има примена посебних мера тајног прикупљања података. Конфликт између потребе безбедносних служби да примењује посебне мере како би обављале своје законом дефинисане активности и заштите људских права је често предмет полемика (Данас, 2019). Посебне мере тајног прикупљања јесу сви они начини прикупљања података који омогућавају да се без знања особа, група и/или организација који су предмет истраге

прикупљају подаци о њима (Петровић, 2015, стр.11). Посебне мере могу се поделити на (Петровић, 2015, стр.11):

1. Мере чијим се коришћењем мање или незнатно задире у људска права и слободе, као што су разговори, тајно праћење и снимање лица, инфилтрација у групе и организације, прибављање документације, увид у јавне евиденције и слично. Ове мере постају све актуелније с обзиром на развој информационо-комуникационе технологије и Интернета.
2. Мере чијом се употребом значајно ограничавају људска права, а посебно право на приватност, као што су увид у садржај различитих облика комуникација, тајни претрес и слично.

Посебне мере се примењују ради превенције реализације безбедносних ризика, и карактеристичне су за безбедносно-обавештајне службе. Овим мерама се такође прикупљају подаци који су потребни за кривично гоњење и процесуирање кривичних дела. Примену посебних мера које крше људска права у мањем степену одобравају директори безбедносних служби док је за мере којима се људска права крше у већој мери неопходно одобрење надлежних законодавних органа (Петровић, 2015, стр.14).

Примена посебних мера мора бити јасно дефинисана и прецизирана законима. Надзор и примену мера контролишу стога судови, који могу одбити да одобре мере које нису у складу са демократским принципима. Такође, примену посебних мера контролише и Одбор за контролу служби безбедности Народне скупштине а на основу извештаја и након што су оне примењене. Коначно, унутрашња контрола је одговорна за проверу законитости и правилности примене посебних мера. Међутим, у Републици Србији унутрашњи контролни механизми нису довољно развијени (Петровић, 2015, стр.19).

“Унутрашња контрола је систем прописа, правила, процедура и тела која постоје у оквиру једне институције” (Петровић, 2012, стр.297). Циљ унутрашње контроле је заштита и унапређење интегритета институција кроз спречавање и отклањање незаконитости и неправилности у њиховом раду (Петровић, 2012, стр.297). Основна функција унутрашње контроле је да пружи гаранције да безбедносне службе делују у сагласности са демократским принципима. Поред тога, унутрашња контрола треба да

пружи помоћ припадницима служби безбедности да свој рад и понашање ускладе са важећим прописима и законима (Радивојевић, 2015).

Унутрашња контрола се такође бави и превенцијом и спречавањем коруптивних радњи. Корупција се може дефинисати као „однос који се заснива злоупотребом службеног, односно друштвеног положаја или утицаја, у јавном или приватном сектору, у циљу стицања личне користи или користи за другога“ (Закон о Агенцији за борбу против корупције, 2013). При томе, под коруптивним радњама подразумевају се и радње у вези са запошљавањем, распоређивањем на радна места, напредовањем (у виша звања и више платне разреде) и престанком радног односа. На пример, уколико директор безбедносне службе не расписује конкурс за пријем радника, угрожава се углед те службе у јавности и оставља простор за спекулисање о корупције. Унутрашња контрола не може да реагује у оваквим случајевима јер на овакав поступак не могу да се поднесу основане жалбе, па је управљање људским ресурсима једна од најризицијних области за појаву корупције (Милосављевић и Ђорђевић, 2012).

Корупција се може посматрати и у ширем смислу као „кварење обавештајног циклуса“ (Петровић, 2012). Обавештајни циклус почиње од идентификовања потребе за подацима и захтева служби безбедности, и тече кроз планирање и организацију, прикупљање и анализу података, израду процене и извештаја и достављање извештаја. У свакој од фаза може доћи до корупције – на пример носиоци извршне власти могу захтевати од безбедносних служби да прикупљају податке о појединцима који нису претња националној безбедности већ њиховим политичким интересима. Током прикупљања података може доћи до прикривања односно одабира или тумачења података на неадекватан начин. Приликом писања извештаја могу се „заобићи“ подаци или се занемарити информације од значаја. Оваква политизација служби безбедности постоји тамо где оне немају одговарајући степен самосталности, односно где су механизми контроле неадекватни (Петровић, 2012).

Са друге стране, аутономија служби безбедности може довести до злоупотребе положаја, нарочито ако су њихове активности тајне. Прикупљени подаци о појединцима и правним лицима могу бити злоупотребљени за њихову уцену и изнуду, или зарад стицања личне користи челних људи служби (Петровић, 2012). Службе безбедности могу, такође,

писати и неадекватне изештаје, пренаглашавајући, на пример, претњу од тероризма по друштво и државу, како би издејствовали веће материјално-финансијске ресурсе (Петровић, 2012).

Сузбијање корупције је у директној вези са независношћу унутрашње контроле и њеном самосталношћу (Милосављевић и Ђорђевић, 2012). Одговорност унутрашње контроле руководиоцима служби значајно ограничава њихове могућности за деловање.

За ефикасно функционисање унутрашње контроле неопходно је прецизирати задатке и процедуре које органи унутрашње контроле примењују, њихов положај у институцијама и буџет из којег ће се њихове активности финансирати. Унутрашња контрола унапређује ефикасност рада безбедносних служби, одговорности рада али и репутације институција целокупног сектора безбедности. Унутрашња контрола доприноси повећању ефикасности управљања у безбедносним службама, јер руководиоци могу да идентификују и спрече могуће злоупотребе положаја и активности које нису у сагласности са законом.

За ефикасност унутрашње контроле значајно је и да припадници контроле имају знања и компетенције за откривање радњи које нису у сагласности са законима. Заштита узбуњивача, односно лица који откривају злоупотребу дужности или лоше поступање такође утиче на функционисање унутрашње контроле (Милосављевић и Ђорђевић, 2012). С обзиром на делатност служи безбедности, запослени су кључни извор података за унутрашњу контролу. Уколико не постоји одговарајући механизам заштите лица који пријављују неправилности, сарадња између унутрашње контроле и запослених је значајно угрожена. Ово је нарочито случај у безбедносним службама где постоји висок степен лојалности и колегијалности између њихових припадника.

Као један од начина унапређења унутрашње контроле и уопште контроле над службама безбедности је јачање њиховог интегритета и етике њиховог рада. У Сједињеним америчким државама је на пример уведен етички кодекс. Етика припадника служби безбедности је од великог значаја јер је једина заштита грађана од моћи безбедносних служби интегритет њихових припадника. Моћ безбедносних служби проистиче из природе и обима информација које могу да прикупљају – оне не морају бити релевантне за кривични поступак али се могу прикупљати проактивно, што оставља

простор за различите интерпретације. Такође, моћ безбедносних служби произилази и из употребе информација, односно пласирања одабраних информација како би се креирало пожељно јавно мишљење (Кораћ, Фатић и Булатовић, 2013, стр.48).

Како је контрола над службама безбедности ограничена и проблематична због природе њихове делатности, могућности спољашње санкције су смањене, чиме јача потреба за ефикасним механизмом самоконтроле и етичке саморегулације (Кораћ, Фатић и Булатовић, 2013,стр.283).

3.УНУТРАШЊА КОНТРОЛА СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Унутрашња контрола служби безбедности, нарочито Безбедносно-информативне агенције, је непрецизно дефинисана законима. За разлику од Војнообавештајне агенције и Војнобезбедносне агенције, чије су надлежности и мере које примењују јасније дефинисане, Закон о Безбедносно-информативној агенцији предвиђа да Агенција може да „преузме и непосредно обави посебне мере уз напомену да се „приликом одлучивања о одређивању и трајању посебних мера посебно оцењује да ли би се исти резултат могао постићи на начин којим се мање ограничавају права грађана, у обиму неопходном да се сврха ограничавања задовољи у демократском друштву“ (Закон о Безбедносно-информативној агенцији, 2018).

Према истраживању Београдског центра за безбедносну политику (2019), већина грађана не познаје механизме контроле безбедносних институција али сматрају да контролу треба да спроводе и унутрашњи органи ових институција и други државни органи. Злоупотреба положаја и корупција у службама безбедности, посебно када се ради о Безбедносно-информативној агенцији, су честа тема у медијима.

Према подацима Института за европске послове Безбедносно-информативна агенција предузимала је посебне мере према правним и физичким лицима и када је захтев за одобрење ових мера одбачен од стране суда. Упркос поднетој жалби Поверенику за заштиту података о личности и информације од јавног значаја и захтеву за информације о броју грађана над којима су примењене посебне мере, Безбедносно-информативна агенција није одобрила приступ овим информацијама. Потребно је нагласити да, упркос неслагањима у броју предлога и одобрења за примену посебних мера, број физичких лица над којима су мере примењене је мали (на пример у 2018. години под посебним мерама било је 226 физичких лица и 1 правно лице) (Институт за европске послове, 2019).

3.1. Безбедносно-информативна агенција

Безбедносно-информативна агенција је правно лице које обавља следеће послове (Закон о Безбедносно-информативној агенцији, 2018):

- заштита безбедности Републике Србије
- спречавање и откривање активности које имају за циљ подривање или рушење уставног поретка
- истраживање, прикупљање, обрада и процена безбедносно-обавештајних података
- информисање државних органа о прикупљеним подацима.

Према Закону о Безбедносно-информативној агенцији, контрола рада се спроводи кроз извештаје о раду и извештаје о стању безбедности које је директор Агенције у обавези да доставља Влади и Народној скупштини два пута годишње. Посебне организационе јединице су јединице за унутрашњу контролу и интерну ревизију. Влада одређује безбедносно-обавештајну политику, одобрава план рада Агенције и предлаже буџет Агенције. Савет за националну безбедност даје мишљење о предлозима планова рада и буџета Агенције (БИА, 2019).

Безбедносно-информативна агенција превентивно примењује мере тајног прикупљања података, односно примењује мере ради предупредивања претњи по националну безбедност, али и ради процесуирања кривичних дела пред судовима. Мере за које је потребна сагласност надлежног суда јесу:

- тајни надзор и снимање комуникације без обзира на облик и техничка средства којима се обавља надзор електронске или друге адресе
- тајни надзор и снимање комуникације на јавним местима и местима којима је приступ ограничен или у просторијама
- статистички електронски надзор комуникације и информационих система ради прибављања података о комуникацији или локацији коришћене мобилне терминалне опреме
- рачунарско претраживање већ обрађених личних и других података и њихово упоређивање са подацима који су прикупљени применом претходно наведених мера

- тајни надзор и снимање места, просторија и предмета, укључујући у то и уређаје за аутоматску обраду података и опреме на којој се чувају или се могу чувати електронски записи.

Слика 3: Организациона структура Безбедносно-информативне агенције

Извор: БИА (2019). Информатор о раду. [онлајн], стр.6. Преузето 13.9.2019, са <http://www.bia.gov.rs/download/dokumenta/Informator.pdf>.

Безбедносно-информативна агенција примењује ове мере ако постоји основана претња по безбедност Републике Србије. Након добијања одобрења за примену посебних мера, Агенција није у обавези да надлежном суду достави извештај нити суд има овлашћења да контролише примену мера.

Поред мера које захтевају одобрење надлежних судова, Безбедносно-информативна агенција примењује и посебне мере које одобрава директор Агенције а које обухватају:

- тајни преглед простора, ствари и предмета
- тајна сарадња

- тајно надзирање и осматрање.

Законом о Безбедносно-информативној агенцији није предвиђена контрола ових мера како од стране надлежних судова, тако ни од стране Унутрашње контроле.

Новим Законом Безбедносно-информативна агенција директор Агенције утврђује састав и послове унутрашње контроле али се не прецизира њен делокруг рада. Директор Агенције такође има дискреционо право да бира и прима нове запослене и није у обавези да расписује конкурс. Овакав приступ смањује транспарентност поступка запошљавања и унапређивања запослених и ствара могућност за коруптивно деловање и избор кадра не према квалификацијама већ према политичкој опредељености (Данас, 2017).

Како би се повећала транспарентност рада Безбедносно-информативне агенције сачињен је План интегритета а у сарадњи са Агенцијом за борбу против корупције. План интегритета садржи оцену изложености државних и јавних служби корупцији, као и превентивне мере које се спроводе у циљу смањења корупције (Београдски центар за безбедносну политику). Посебна организациона јединица за унутрашњу контролу уведена је новим Законом након што је извештајем Државне ревизорске институције 2012. године установљено да план интерне ревизије није у целости спроведен а да постоје слабости механизма унутрашње контроле (Београдски центар за безбедносну политику).

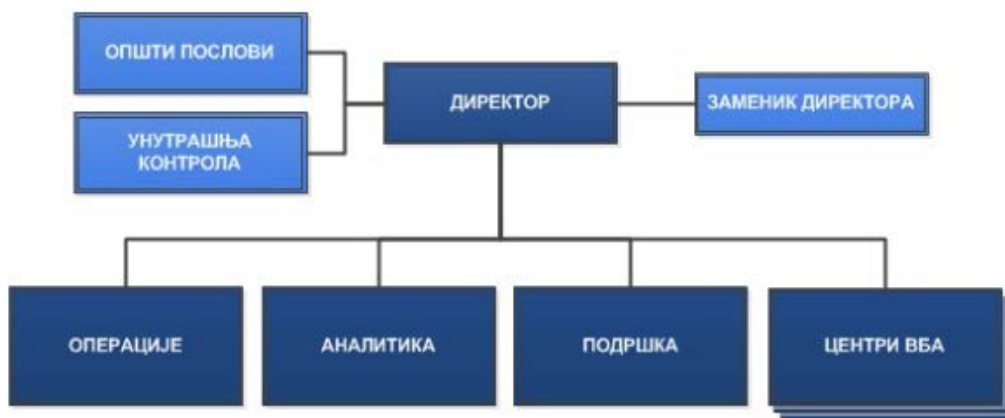
3.2. Војнобезбедносна агенција

Војнобезбедносна агенција је служба безбедности и део јединственог безбедносно-обавештајног система Републике Србије. Војнобезбедносна агенција је у саставу Министарства одбране, има статус правног лица и надлежна је за безбедносну и контраобавештајну заштиту Министарства одбране и Војске Србије. Војнобезбедносна агенција је у обављању послова из своје надлежности самостална, политички, идеолошки и интересно неутрална (Војнобезбедносна агенција).

Посебне мере, као и код Безбедносно-информативне агенције, одобравају надлежни судови или директор Војнобезбедносне агенције и обухватају:

- оперативни продор у групе, организације и институције
- тајно прикупљање и откуп докумената
- тајни увид у евиденције
- тајно праћење и надзор лица на јавним местима
- тајно ангажовање правних и физичких лица уз накнаду.

Примену посебних мера које одобрава директор Агенције контролише Унутрашња контрола.

Слика 4: Организациона структура Војнобезбедносне агенције

Извор: Војнобезбедносна агенција, преузето 13.9.2019, са

<http://www.mod.gov.rs/lat/4338/vojnobezbednosna-agencija-4338>

Унутрашња контрола обавља послове контроле законитости рада и примене овлашћења припадника Војнобезбедносне агенције. Руководилац унутрашње контроле је непосредно потчињен директору Војнобезбедносне агенције, и у обавези је да му редовно подноси извештаје о раду и о евентуалним злоупотребама и неправилностима у раду Војнобезбедносне агенције (Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, 2012).

Руководилац унутрашње контроле је дужан да обавести генералног инспектора, а по потреби и надлежни одбор Народне скупштине, када има сазнања да директор Војнобезбедносне агенције није отклонио незаконитост или неправилност у раду коју је утврдила унутрашња контрола. Генерални инспектор је одговоран Министру одбране и има задатак да обавља надзор над радом Војнобезбедносне агенције и Војнообавештајне агенције у смислу законитости примене посебних поступака и мера за тајно прикупљање података и трошење буџетских средстава, као и да гарантује примену начела политичке, идеолошке и интересне неутралности.

На захтев унутрашње контроле, а по одлуци директора Војнобезбедносне агенције, припадник Агенције је обавезан да се подвргне безбедносној провери, провери психофизичке способности, провери здравственог стања, полиграфском тестирању и другим проверама (Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, 2012).

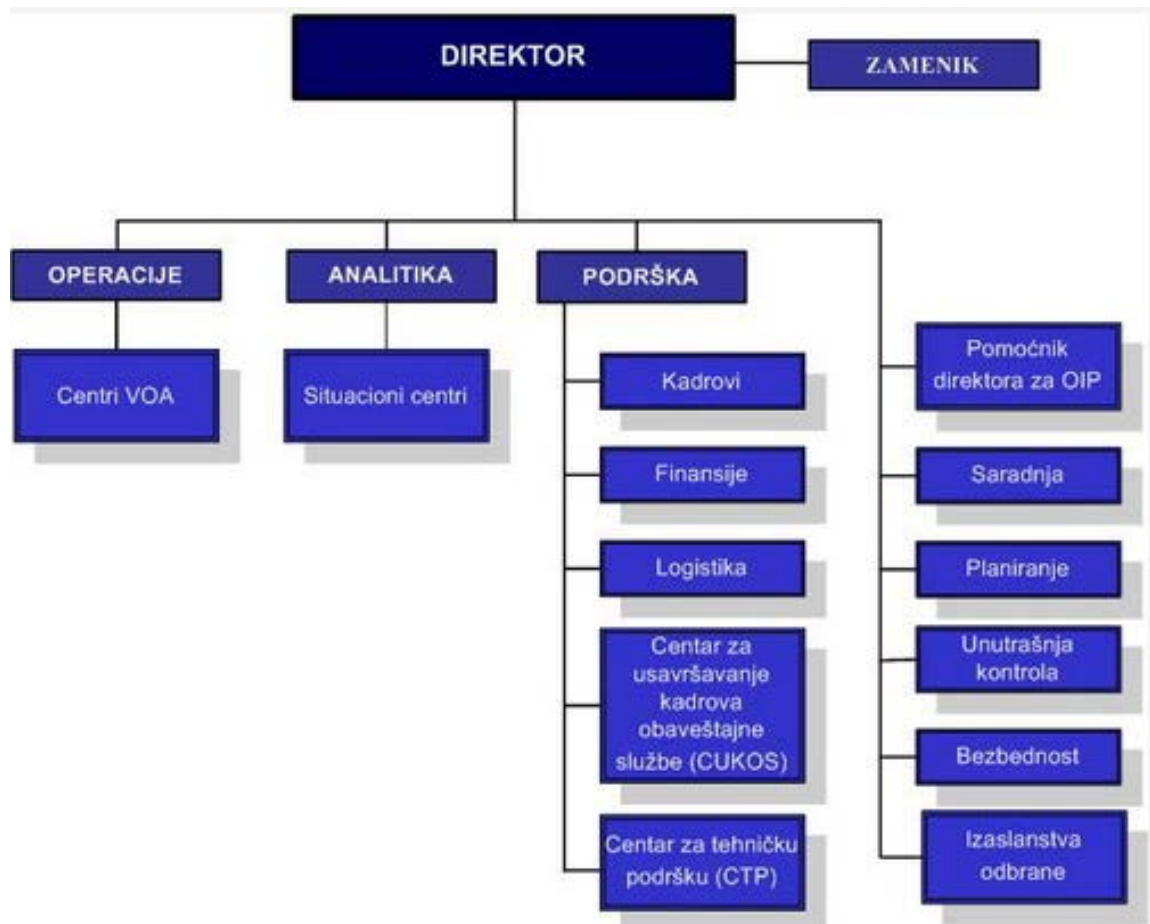
Војнобезбедносна агенција овлашћена је да примењује мере тајног прикупљања података према запосленима у Министарству одбране и припадницима Војске Србије. Ако се током вршења послова и задатака оцени да би посебне мере требало применити и према другим лицима, Војнобезбедносна агенција је дужна да о томе одмах обавести Безбедносно-информативну агенцију или полицију, са којом се утврђује начин даљег поступања.

3.3. Војнообавештајна агенција

Војнообавештајна агенција је орган Министарства одбране који обавља обавештајне послове од значаја за одбрану. За одобравање мера које примењује Војнообавештајна агенција одговоран је директор Агенције и оне обухватају:

- тајну сарадњу са правним и физичким лицима у циљу прикупљања података
- тајно прибављање и откуп докумената
- оперативни продор у групе, организације и институције
- прикривање идентитета и својине
- оснивање правних лица
- прикривено коришћење имовине
- коришћење посебних средстава и докумената у циљу заштите припадника Агенције.

Примену посебних мера које одобрава директор Агенције контролише Унутрашња контрола и Генерални инспектор.

Слика 5: Организациона структура Војнообавештајне агенције

Извор: Војнообавештајна агенција преузето 15.9.2019, са

<http://www.mod.gov.rs/lat/4336/vojnoobavestajna-agencija-organizacija-4336>.

Основни циљеви Војнообавештајне агенције су (Војнообавештајна агенција):

- спречавање изненађења и обезбеђење података о безбедносној ситуацији у ближем и ширем окружењу
- откривање и праћење снага и намера потенцијалног непријатеља, терористичких и екстремистичких снага
- прикупљање обавештајних података о војним, политичким и економским активностима који могу бити од утицаја на безбедност земље.

Задаци Војнообавештајне агенције су:

- откривање, праћење, прикупљање и обрада података о војним плановима и активностима страних држава и њихових обавештајних служби, међународних терористичких група, страних организација и појединаца који могу угрозити одбрану Републике Србије
- израда, класификација, заштита и дистрибуција завршних обавештајних докумената и њихово достављање корисницима
- сарадња са страним службама и реализација активности у систему колективне безбедности, представљање и заступање интереса Републике Србије.

У обављању активности, Војнообавештајна агенција има право да примењује све посебне поступке и мере, осим тајног оптоелектронског праћења лица и комуникација.

Унутрашња контрола Војнообавештајне агенције врши контролу законитости рада и примене овлашћења њихових припадника. Руководилац унутрашње контроле је непосредно потчињен директору Војнообавештајне агенције, и у обавези је да му редовно подноси извештаје о раду и о евентуалним злоупотребама и неправилностима у раду Војнообавештајне агенције (Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, 2012).

Руководилац унутрашње контроле је дужан да обавести генералног инспектора, а по потреби и надлежни одбор Народне скупштине, када има сазнања да директор Војнообавештајне агенције није отклонио незаконитост или неправилност у раду коју је утврдила унутрашња контрола. На захтев унутрашње контроле, а по одлуци директора Војнообавештајне агенције, припадник Агенције је обавезан да се подвргне безбедносној провери, провери психофизичке способности, провери здравственог стања, полиграфском тестирању и другим проверама (Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, 2012).

ЗАКЉУЧАК

Постојање органа унутрашње контроле је прописано законима који се односе на одговарајуће безбедносне службе. У организационој структури Безбедносно-информативне агенције Унутрашња и буџетска контрола су директно одговорни заменику директора и директору Агенције. Слично, у организационој структури Војнобезбедносне агенције Унутрашња контрола је посебна организациона јединица која је директно одговорна директору Агенције. У организационој структури Војнообавештајне агенције Унутрашња контрола је део посебног организационог сектора који је директно одговоран директору Агенције.

Релевантни закони којима се регулише функционисање безбедносних служби не прецизирају надлежности унутрашње контроле. Велики број посебних мера одобравају директори безбедносних служби, којима су органи унутрашњи органи директно одговорни. Овим се значајно ограничава деловање органа унутрашње контроле. За примену дела посебних мера потребна је сагласност директора безбедносних служби, а за мере које одобравају надлежни судови не постоји потреба извештавања о њиховој примени нити судови имају овлашћење да их надзиру.

Како су органи унутрашње контроле саставни део безбедносних служби и с обзиром на њихову директну подређеност директорима служби, њихово функционисање односно објективно и непристрасно вршење контроле је под знаком питања. Са друге стране, помоћ који унутрашња контрола може да пружи припадницима служби безбедности у циљу обезбеђења усаглашености њихових задатака са релевантним законима и прописима, као и унапређење угледа служби безбедности, чине органе унутрашње контроле значајном компонентом надзора и контроле безбедносних служби.

ЛИТЕРАТУРА

1. Београдски центар за безбедносну политику (2019). Ставови грађана о отворености сектора безбедности у Србији, [онлајн], стр.43. Преузето 13.9.2019, са http://www.bezbednost.org/upload/document/bcbp_javnost_podataka_2019.pdf.
2. Београдски центар за безбедносну политику. Преузето 13.9.2019, са <http://korupcija.bezbednost.org/bia/>
3. Војнобезбедносна агенција, преузето 13.9.2019, са <http://www.mod.gov.rs/lat/4338/vojnobezbednosna-agencija-4338>.
4. Данас (2017). Институт: Ствара се простор за корупцију. Преузето 13.9.2019, са <https://www.danas.rs/drustvo/institut-stvara-se-prostor-za-korupciju/>
5. Данас (2019). Нејасно због чега БИА и Виши суд „различито броје“ предлоге за прислушкивање, Преузето 13.9.2019, са <https://www.danas.rs/drustvo/nejasno-zbog-cega-bia-i-visi-sud-razlicito-broje-predloge-za-prisluskivanje/>.
6. Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије (2012).
7. Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији (2012).
8. Закон о Агенцији за борбу против корупције (2013).
9. Закон о Безбедносно-информативној агенцији (2018).
10. Институт за европске послове (2019). Преузето 13.9.2019, са <http://iea.rs/blog/2019/07/10/bia-i-visi-sud-u-beogradu-najpre-odbijaju-a-zatim-daju-kontradiktorne-podatke-o-prisluskivanju-gradjana-srbije/>
11. ISAC fund (2016). *Збирка предлога практичних политика из области безбедносне политике – перспективе младих лидера*. Београд: ISAC fund.
12. Миленковић, Д., Корпивица, С, Годорић, В. (2011). Контрола служби безбедности. Београд: ОЕБС и ЦНП.
13. Милосављевић, Б. и Ђорђевић, С. (2012). *Корупција у сектору безбедности: унутрашња контрола*. Београд: Београдски центар за безбедносну политику.
14. ОЕБС (2016). *Управљање и реформа сектора безбедности*. Беч: ОЕБС.

15. Петровић, П. (2012). Надзорна и контролна улога извршне власти у сектору безбедности. *Годишњак реформе сектора безбедности у Србији*. Београд: Београдски центар за безбедносну политику.
16. Петровић, П. (2012). Корупција и безбедносно-обавештајне службе. Преузето 13.9.2019, са http://www.acas.rs/wp-content/uploads/2013/01/korupcija_i_sluzbe_bezbednosti.pdf
17. Радојевић, Н. (2013). Парламентарна контрола Безбедносно-информативне агенције са аспекта безбедносне културе – стање и проблеми. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 3, стр.475-492.
18. Савић, А. & Ђорђевић, Н. (2016). Евроатлантска димензија безбедности Србије. *Политика националне безбедности*, 2, стр.67-90.
19. Стајић, Љ. (2012). *Контрола полиције и служби безбедности*. Нови Сад: Правни факултет.
20. Стратегија националне безбедности Републике Србије (2009).
21. Фатић, А., Кораћ, С., Булатовић, А. (2013). *Етика криминалистичко-обавештајног рада*. Београд: Институт за међународну политику и привреду.